СӨЙ ГОМЕРНЕ, СӨЙ ХАЛЫКНЫ, СӨЙ ХАЛЫКНЫҢ ДӨНЬЯСЫН!

ДУСЛЫК

ОКТЯБРЬ РАЙОНЫ ХАЛЫК ГАЗЕТАСЫ
НАРОДНАЯ ГАЗЕТА ОКТЯБРЬСКОГО РАЙОНА

Газета 1931 елның 1 июленнән бирле чыга | №154 (7453) | 26 декабрь, 1992 ел. ШИМБӘ | Бәясе 4 тиен.

• Бер төбәк хәбәрләре

Ремонт дәвам итә

«Путь к коммунизму» колхозы техника паркында (мөдире Александр Иванович Платонов) кызу эш кайный. Хуҗалыкта җәй буена техниканың тузуы, аны тәртипкә китерү булган авыл хуҗалыгы техникасын, эш коралларын язга кадәр ремонтлап кую зарурилыгы турында онытмыйлар. Бирелә 6 кешедән торган ике ремонт звеносы төзелгән. Культиваторлар, тырмалар ремонтлана.

Валерий Ерепов һәм Сергей Оренбургов —газ һәм электр белән эретеп ябыштыручылар. Алар икесе дә тырышлар, хезмәтләре кая таләп ителсә, шунда карусыз баралар. Ремонтчыларның барысы да—җәйгә урып-җыю эшләрендә катнашучылар. Мастерскойда эш иртәнге сәгать 7дән кичке 4кә кадәр тынып тормый. Алар бүгенге көнгә 20 культиватор, 200 тырма һәм берничә тәгәрмәч кеч ремонтлап куйдылар. Моннан тыш колхозда тракторлар, йөк, җиңел машиналар да ремонтсыз гына эшләми. Бу эштә аеруча тырышлык күрсәткән Николай Белов белән Анатолий Ворохин хезмәтен дә атап үтәсе килә. Билгеле, бу эшләрнең башлангычы гына әле. Техниканы сафка бастыру өчен шактый тырышлык куярга кирәк һәм механизаторлар шуңа омтылып эшлиләр дә.

УҢЫШ БӘЙРӘМЕ

Биләр Озеро урта мәктәбендә «Уңыш бәйрәме»нә алдан ук әзерләнделәр. Авыл хуҗалыгы белгечләренә, ата-аналарга чакыру кәгазьләре таратылды. Бар да вакытында эшләнеп, вакытында башкарылды.

Менә тантана көне килеп тә җитте. Аны үткәрү өчен билгеләнгән сәгатькә мәктәп бинасына авыл Советы рәисе,профсоюз комитеты, колхоз белгечләре һәм ата-аналар җыелды. Тантана өлешен ярдәм күрсәткән укучыларга багышланган котлау һәм рәхмәт сүзләрен белдереп ассызыклап билгеләп уздылар. Шулай ук 36 укучыны кыйммәтле бүләкләр белән бүләкләделәр. Алар арасында әтисе янында комбайнчы ярдәмчесе булып эшләгән Дмитрий Кончев, төрле эшләр башкарган Александр Семенов, сенаж салуда булышкан Вадим Ерепов, әнисе урынында сыер сауган Ольга Тафеева һәм бик күп башка укучылар бар иде. Кичә мул итеп хәзерләнгән өстәл артында барды. Укучыларның оста итеп пешергән ризыкларына конкурс үткәрелде, иң уңганнарга призлар бирелде.

Кичәдә укучылар көче белән хәзерләнгән концерт куелды, аларга багышлап җырлар башкарылды. Кунаклар үзләре дә күңел ачуга кушылдылар. Шулай ук төрле биюләр һәм уеннар уйнатылды, кичә ифрат җылы, күркәм үтте. Ә аны оештыручылар Ольга Юрьевна Хабарова һәм КГПИның 5 нче курсы студенты Александр Евгеньевич Токарев иде.

Н. МИНҺАҖЕВА.

«ӘТӘЧ» ЕЛЫН КАРШЫЛАУ ЯРМИНКӘСЕНӘ РӘХИМ ИТЕГЕЗ!

Быелның 30 декабрендә Норлат шәһәренең сәүдә мәйданында (Октябрь урамы) Яңа ел алды ярминкәсе үткәрелә. Ярминкәдә районның сәүдә оешмалары, колхоз һәм совхозлары катнаша.

Башлана иртәнге 8 сәгатьтә.

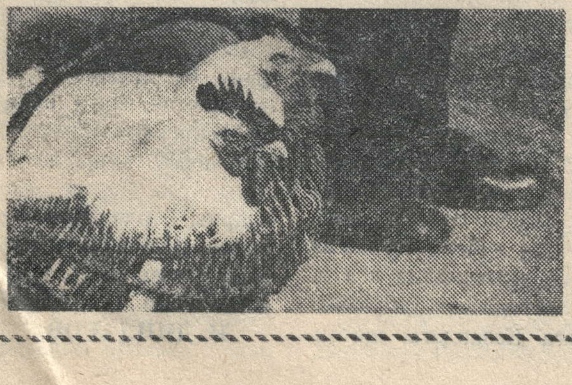

Гомер буе намуслы хезмәт белән яшәгән Хәниф Вәлиәхмәтовичның тынгысызлыгына бүген дә хәйран калырлык. Хезмәтләрнең төрлесен берүк дәрәҗәдә җаваплылык белән башкарды ул, шуның нәтиҗәсендә авылдашлары, хезмәттәшләре арасында һәрчак хөрмәтле булды. Соңгы елларда хатыны Рәшидә һәм улы Әхмәт белән бергәләшеп терлекчелектә аренда звеносында эшләде. Быел әлеге звенодан чыкса да тик торганы булмады: совхозда төрле нарядларны карусыз үтәде, балта осталары бригадасында да теләп эшләп йөрде. Хәниф Вәлиәхмәтович хәзер дә совхозның төрле эшендә иң актив катнашучылардан. Шунысын да әйтергә кирәк: Шәриповларның тату гаиләсендә үскән эш сөючән ул-кызлар шулай ук авылда калдылар. Совхоз дирекциясе аларның терлекче уллары Әхмәт, шофер Хафиз һәм китапханәче кызлары Һиндия эшеннән шулай ук канәгать.

Нәтиҗәләре куанычлы

Синдряков исемендәге колхоз терлекчеләре Инна Королева, Валентина Бондарчук 6 айгача булган бозаулар үстерүдә эшлиләр. Алар ферманың шушы бүлегендә бик күп еллардан бирле хезмәт куялар, үз хезмәтләрен уңышлы башкаралар. Ел башыннан бирле, мәсәлән, бозаулар тәүлегенә 741 грамм үсеш биргәннәр. Бу үсеш ноябрь аенда 750 грамм тәшкил итте.

Александр Шаронов, Алексей Сидоров һәм Евгений Емельянов та гомерләрен терлекчелеккә багышлаган кешеләр. Үз эшләрен намус белән үтәү, тырышлык хас аларга. Өстәвенә бергә эшләүчеләренә үзара таләпчәннәр дә. 11 айда аеруча җитештерүчән эшләделәр алар. Үз карамакларындагы 1 яшьтән олы булган терлекләрнең һәркайсы тәүлеккә 748 грамм үсүен тәэмин иттеләр. Ә колхоз буенча исә бу күрсәткеч 718 грамм тәшкил итте.

Н. ВАРЛАМОВА.

Ашыкмагыз!

Яңа елда өй түрендә хуш исле чыршы утыруын һәрберебез ярата. Аның хуш исе дә, кышкы аклыкта ямь бирерлек яшел төсе дә тансык, балаларның аны бизәп бәйрәм итүләрен күрү дә күңелле. Әмма 1 көнлек бәйрәм өчен ничәмә-ничә еллар көч түгеп үстерелгән сылу наратларны кызганмыйча кисү белән күңел һич килешә алмый. Безнең «Россия» колхозы белән Хафизов исемендәге колхоз җире чигендә матур булып үсеп утырган наратларга күз кызыктыручылар, кул сузучылар быел тагы күренә башлады, бәйрәм җитәрәк алар янә артачак инде. Ул ямьлелеккә, матурлыкка кул күтәрергә ничек йөрәгегез җитә? Өйгә яңа ел рухы кертү өчен аның зур булмаган ботагы да җитә бит. Уйланыгыз, матурлыкны юкка чыгарырга ашыкмагыз әле, иптәшләр!

Егоркино авылы кешеләре.

• *Игенчеләр язга хәзерләнә*

Урынсыз тынычлану

—Менә, күрәсезме, — дип колхоз экономисты Илһам Ханиев килешүгә төртеп күрсәтте. —Биредә механизаторларның нинди техниканы кайчан ремонтлап бетерергә тиешлеге язылган. Бу эшне тулаем без 1 мартка тәмамларга исәп тотабыз. Ремонтчылар үз эшләрен шуннан алда тәгәлләсә, өстәмә түләү ала.

Идарә һәм ремонтчылар арасында бу төр килешүдә һәр ике якның бурычлары ачык чагылдырылган. Эшнең сыйфаты, материаль кызыксындыру чаралары да конкрет күрсәтелгән. Килешүнең бер нөсхәсе механизаторларның кул астында мастерскойда ук тора.

Бурычлар ачык булгач, игенчеләр эшкә теләп алынганнар. Мастерскойда хәзер махсус звено чәчкечләрне язга көйләү белән шөгыльләнә. Бу эшне Васыйл Зыятдинов, Илһам Галимҗанов, Мөкатдәс Мөхәммәтшин һәм Илһам Мәхмүтов башкара.

—Сошниклар белән тоткарлык килеп чыга, — диделәр ремонтчылар.

Моңа кадәр алар культиваторларны сафка бастыру белән мәшгуль булганнар. Бу эштә дә кыенлыклар шактый булган. Әлеге дә баягы, табаннар табу проблема бит хәзер. Кем әйтмешли, ничек ничек булдыра алсалар, шулай кыен хәлдән чыкканнар, күбесен искедән җыйганнар. Бу төр такычларның бер ишесе төзәтелмәгән әле.

Хәер, запас частьләр белән, гомумән, кыен заманa. Моны тырмаларны көйләүче ремонтчылар да үз җилкәләрендә татыйлар. Ремонтчы осталар Гомәр Усманов, Газыймҗан Гыйниятуллин, Марат Кәлимуллин төрле үлчәмдәге гайкалар булмавыннан зарландылар. Шулар булмау сәбәпле алар җиңел тырмаларны ремонтларга алынганнар. Күбесен көйләп тә куйганнар инде. Әмма авыр тырмаларга, алда әйтелгән сәбәп—болтлар булмау аркасында, керешә алмыйлар әле.

—Күмернең сыйфаты бик начар, ул юньләп янмый, металлны кыздырмый,—дип икенче төр зарларын дә белдерәләр осталар.

Бу уңайдан, ихтыярсыз, игенченең бөйле хәле турында уйлап куясың. Колхозның икмәген дәүләт сортлап кабул итә, чикләнгән бәясен дә шуннан чыгып кына, ягъни категориясенә карап кына түли. Ә игенчегә мондый ташлама ясалмый: меңнәрчә сум акча түләсә дә, күмернең сыйфатына әһәмият бирүче юк, бар ягулык, кем әйтмешли,бер иләктән сөзелә. Һәм ул янмас күмер белән иза чигә...

Бериш техниканы, тагылма инвентарьны механизаторлар конкрет беркетелгәнен үзләре төзәтә. Бу эшне башлаучылар да бар инде. Тик әле төзәтәсе тагылмалар бәй так.

Комбайннар кышкы саклауга куелган инде. Аларның берничәсе ремонтка Норлатка җибәрелергә тиеш ,тик ул бүгенгәчә башкарылмаган. Үзләрендә дә аларны сафка бастыру көйгә салынмаган әле.

Тракторларның да әлегә зарури ремонт таләп ителгәннәрен генә мастерскойга кертәләр. Чылбырлы тракторларның байтагы фермага салам кайтару һәм башка шундый эшләрдә.

Көздән ашлыгын тиешле кондициягә җиткереп куйган хуҗалыклар ул яктан тыныч бүген. Әмма «40 лет Победы» колхозында бу мәсьәләдә эш күп әле. Былтыр ындыр табагын үзгәртеп корганда подрядчылар эшне вакытында очлый алмаганнар. Шул сәбәпле орлыклык бөртекне калибрламыйча гына салганнар. Хәзер амбарда Зәйнәп Нуруллина, Зөһрә Галиуллина, Сания Сираҗетдинова, Нәфисә Мостафина, Әминә Гыйбадуллина, моторист Галимҗан Мостафин җитәкчелегендә, чәчүлек материалны тиешле кондициягә җиткерү өчен эшкәртәләр. Баш агроном Фәрит Зыятдинов әйтүенчә, аерым сабан культуралары шулай класслыга әйләнделгән инде. Көчле салкыннар, кар-бураннар башланганчы аны очлап чыгу өчен шактый тырышасы бар әле.

Хуҗалыкта язга хәстәрлек белән танышудан соң күңелдә шундый фикер туа: кыш озын әле—өлгерербез, янәсе. Әмма бу урынсыз тынычлану, көне җиткәч кенә соңга калуың бар. Халык элек-электән арбаны кышын, чананы җәен әзерлә, дип тикмәгә генә әйтмәгән бит. Ә халык әйтсә, хак әйтә: язга кыштан ныклап әзерләнү кирәк.

Р. АЙЗАТУЛЛИН.

Зур теләк кирәк

Ел ахырында әңгәмә

1992 нче хуҗалык елы ахырына якынлаша. Һәрбер оешма предприятие, колхоз-совхозлар кебек үк, чагыштырмача яңа берләшмәләр—фермер хуҗалыклары да үз эшләренә йомгак ясыйлар. Без җир ресурслары һәм реформасы буенча район комитеты рәисе Р. Х. ХӘСӘНОВка нәкъ шуларны белешү максаты белән мөрәҗәгать иттек.

Рифкать Хатыйпович, районда шундый берләшмәләр күп исәпләнәме?

—Районда бүгенге көнгә 16 крестьян-фермер хуҗалыгы, 1 крестьян хуҗалыклары ассоциациясе исәпләнә. Алар игенчелек, терлекчелек белән шөгыльләнәләр, арада авыл хуҗалыгы продукциясен эшкәртүчеләр дә бар. Хуҗалыкларның күбесе 1991 ел ахырында, 1992 ел башында оешып эшли башлады, шунлыктан тәүге елның нәтиҗәләре алар өчен бик мөһим иде. Ни дисәң дә оешу, өйрәнү чорында кыенлыклар аз очрамады аларга. Инде тәҗрибә туплап өлгергән «Шомыртлык» кебек хуҗалыклар агымдагы елда да стабиль күрсәткечләргә ирештеләр.

—Инде аларга якынрак килсәк...

—Мөмкин. Агымдагы елда крестьян-фермер хуҗалыклары 7357 центнер ашлык, 72 центнер күпьеллык үлән орлыгы, 225 центнер яшелчә, шулай ук терлек азыгы җитештерделәр, аларны өлешчә саттылар, бер өлешен терлекләр өчен азыкка туплап куйдылар. Моннан тыш (әлегә безнең мәгълүматлардан күренгәнчә) 49 центнер ит, 11500 килограмм сөт, 3 центнер 60 килограмм йон, 1 центнер 20 килограмм бал җитештерделәр. Шул ук «Шомыртлык»ның (җитәкчесе Х. Даутов) 68 гектар җире, 80 баштан артык мөгезле эре терлеге бар. Әлегә алар малларны тапшырырга өлгермәделәр, ә үз участокларыннан 370 центнер ашлык, 450 центнер печән җыеп алдылар, аны сусыл азык буларак та кулландылар. Елны уңышлы төгәлләгән хуҗалыкларга Кормыш авылыннан Х. Тәмаевның «Аргамаг»ын, Чулпаннан М. Нәбиуллинның «Чирмешән»ен, Яңа Әмзәдән И. Нәбиуллинның «Батыр» ассоциациясен, Кикледән И. Мостафинның «Тегермән»ен дә әйтергә була. «Аргамак» 1010 центнер ашлык, 40 центнер күпьеллык үлән орлыгы, «Чирмешән» 32 центнер костер орлыгы, 450 центнер печән җитештерде, моннан тыш аның 50 баш сарыгы, 5—6 баш мөгезле эре терлеге бар, киләчәктә алар мөгезле эре терлек санын арттырырга, яшелчәчелек белән дә шөгыльләнергә җыеналар. «Тегермән» 520 центнер бодай үстерде. Хәзер он тарттырып сата. Мин алар елны әйбәт төгәлләделәр дип шикләнмичә әйтә алам.

—Рифкать Хатыйпович, шул ук вакытта бик үк нык дип саналмаган хуҗалыклар да бар бугай бит әле...

—Андыйлар да бар. Үзегез күреп торасыз: хәзерге экономик четрекле, тотрыксызлык чорында бик уйлап, алдан исәпләп эшләсәң генә отарга мөмкин. Шуның өстенә, кечкенә генә нюансның да аяк чалуы ихтимал. Әйтик, Мамык авылыннан Иванның «Брейн-Ринг» хуҗалыгы һич кенә дә «Сөлчә» совхозы дирекциясе белән уртак тел тапмый. Конфликтлар еш чыга, тегеләре фермер хуҗалыгы җиренә көтү кертүгә кадәр барып җиттеләр. Чулпаннан Г. Хәлимовның «Сафкино» хуҗалыгы белән «40 лет Победы» колхозы идарәсе арасында да шундый ук хәл күзәтелә. Билгеле, бу ике як өчен дә зыянга гына, бигрәк тә фермерлар өчен. Ни дисәң дә хуҗалыклардан техника белән дә, башкасы белән дә ярдәм кирәк була бит әле. Дөрес, «Шомыртлык», «Чулпан», «Чирмешән» республика крестьян хуҗалыгы ассоциациясе аша, «Батыр», «Аргамак» гамәлдән чыккан техника ремонтлап үзләренә кирәкле техниканы туплый алдылар. Әмма күбесе әле бу яктан мактана алмыйлар. Аннан фермер хуҗалыгы җитәкчеләренә белем дә (бәлки омтылыш та), җир белән эшләүдә тәҗрибә җитмәү дә үзен сиздерә. «Союз» (А. Филимонов), «Сафкино», «Содружество», «Брейн-Ринг», «Таң» әлегә авыррак баралар. Әйтик, «Таң» үзендә җитештерелгән яшелчәсен сатарга килешү дә төземәгән булган, шунлыктан ул аны үз вакытында файдалы итеп тапшыра алмый интекте. Андый кыенлыклар күп очрап тора әле.

—Ә аларын хәл итүдә фермерларның төп киңәшчесе кем соң?

—Менә бу—иң авырткан җир. Эш шунда: фермерлык хәрәкәте, кызганычка каршы, бездә тулысы белән диярлек үзагымга куелган әле. Бирәдә фермерларның үзләрендә дә гаеп бар. Алардан инициатива җитми, бездән—игътибар. Бер тапкыр районда фермерлар ассоциациясе төзү турында сүз кузгатылган иде инде. Бу һичшиксез кирәк, ул республика ассоциациясе белән элемтәне дә тәэмин итәчәк, фермерларга үзара киңәшеп аралашып эшләү мөмкинлеге тудырачак. Юкса, мөстәкыйль хуҗалык итү күп сораулар тудыра бит әле. Ә болай фермерлар үз алларына яшиләр. Авыл хуҗалыгы һәм азык-төлек идарәсе дә аларны аерым игътибар белән сөендерми, фермерлар үзләре дә ЦСУга отчет кына бирергә дә авырсыналар. Ә бит продукция җитештерелә икән—димәк, нәтиҗә белән һәркем кызыксынган булырга тиеш.

—Һәм соңгысы, Рифкать Хатыйпович. Агымдагы елда бер генә яңа фермер хуҗалыгы да оешмаган. Бу нәрсә—фермер хуҗалыклары бетүгә бара дип уйларга каламы?

—Чыннан да, яңа хуҗалыклар оешмады, гамәлдә булганнарның берсе таркалды да әле. Шуңа карамастан, мин андый нәтиҗә ясарга ашыкмас идем. Безгә калса, бу—вакытлы кыенлыклар, елның тотрыксызлыгыннан туган нәрсә генә. Кыйммәтчелек, бәяләр политикасында пропорциясезлек, билгеле, мөстәкыйль эш башлаучылардан зур тәвәккәллек таләп итә. Икенче яктан, алда әйткәнебезчә, фермерлык хәрәкәтенә җитди, файдалы нәрсә итеп карау да җитенкерәми. Күп колхоз-совхоз җитәкчеләре аларга көндәш, хәтта дошман итеп карый. Ә бит фермерлыкның хуҗалык итүдә яңа, отышлы формасы эзләүдә бер алым икәнен дә онытырга ярамый. Әле декабрьдә колхоз-совхозлар җитәкчеләре белән үткән киңәшмәсендә республика Президенты да шуны ассызыклады.

Һәр колхозда, һәр совхозда запас җир фонды бар, анда мөстәкыйль хуҗалык итәргә теләүче табыла икән, һич тә аяк чалырга түгел, хупларга, булышырга кирәк. Моннан һич кенә дә колхоз-совхозларның дәрәҗәсе төшмәячәк, милек хисе тәрбияләү исә—хәзер бик кирәк нәрсә. Ә фермер булырга теләүчегә киңәшебез шул: теләк кирәк. Теләк, омтылыш булганда бар кыенлыклар да җиңеләер.

—Рәхмәт, Рифкать Хатыйпович.

Әңгәмәне С. ХӘЙРУЛЛИНА алып барды.

Кайсыгызның кулы җылы?

Ел ахыры якынлаша. Гадәттә кешеләр бу чор белән үзләренең иң матур хыялларын, иң татлы планнарын бәйлиләр иде. Менә иске ел узар да, өр-яңа елга аяк басарбыз, алда мөнәсәбәтләр дә яңача, уңышлар да зуррак, яшәвебез дә ямьлерәк булыр дигән өметкә күпләр күңелен җылыта иде. Аның әле Яңа ел бәйрәме үзе ни тора? Бәйрәмгә байтак алдан бу ямьле чорга әзерлек мәшәкате һәр нәрсәдә үзен сиздерә: кибет заллары, урамнар купшы итеп бизәлә; бала-чагалар алар өчен әзерләнгән махсус шәһәрчек—олы чыршы янында мәйханә киләләр; әле анда, әле монда чыршы күтәргән өлкәннәр күренә, ә «Балалар дөньясы»нда күз явыңны алырлык купшы, ялтыравыклы уенчыклар, флагчыклар, маскалар, уенчык Кыш бабай, Кар кызы һәм тагы әллә нинди хикмәтләр сатыла.

Әллә нәрсә булды дөньяга. Елдан-ел бәйрәмнәр уңа, йөзләр кырыслана, кесәләр саега бара. Элеккечә эчкерсез самими аралашу, ашкынып хыяллану, ниндидер яктылык, яхшылык көтү югала бара. Һәр нәрсәгә исәп-хисап, көндәлек сорылык иңә. Быел ул аеруча үзен сиздерә. Теләсә-теләмәсә дә күпләр кесәсеннән чыгып бәйрәмнең күпмегә төшәсен санап аһ итә: итенә фәлән сум, шампан шәрабына тагы... Әле балаларга Кыш бабай бүләгенә генә дә ярты хезмәт хакың китәрлек (Гаепләмибез, саранлыктан түгел, нужадан санарга мәҗбүр кешеләр).

Инде 26 декабрь җитеп килсә дә урамнарда, мәйданнарда, сәүдә залларында бәйрәм бизәлеше дә сизелми. Уенчыклар кибетендә ниндидер маскага охшаш кәгазьләр саталар.

—Юк, уенчыклар кайтмады әле,—диделәр сатучылар безнең сорауга. Үзәк мәйданда Чыршы да 26 декабрьдә генә куеласы икән. Теге сорылык үз тамгасын кабатламас. Яңа ел бәйрәменә дә салыр ахрысы. Аның каравы шәһәр базары гөрли.

—Алып калыгыз, Яңа елдан бәяләр тагын ике тапкырга артачак,—диләр сәүдәгәрләр ниндидер эчке тантана белән. И, агай-эне, рәхмәт инде кайгыртуыгызга, дип 25 тәңкәгә чәер, 400 тәңкәгә колготкины егыла-егыла, шатлана-куана алырга тиеш була инде гади халык. Тик шатланырлыклары калды микән күпләрнең? Хәләл акчаларына тормышның очын-очка көчкә ялгап баручыларны хәзер берни белән дә гаҗәпләндереп булмыйдыр инде. Базар икътисады зур нәрсә эшләде: моңарчы сатып алу да әлифне таяк дип белмәгән дистәләгән, йөзләгән, меңләгән намуслы эшче коммерция белән шөгыльләнә башлады. Икенче берәүләр, киләчәк ачлык, кыйммәтчелектән куркып, әйбер җыюга кереште: вермишель, макарон, чәй, юу средстволары, тоз, кием-салым, тагы әллә ниләр белән киштәләр тулды, алай да очраган бер нәрсәне җыюны дәвам иттеләр.

Хәзерге чордан да билгесез, ышанычсыз, таянычсыз елларны өлкәннәр дә хәтерләмиләр. Ә яшәргә кирәк! Ничек? Ничек?

Каян килде соң әле бәйрәм алдыннан гына бу караңгы уйлар башка? Бик тә куасы килә аны күңелдән, кешеләр йөрәгенә сары май булып ятарлык, кечкенә генә булса да өмет уятырлык яхшы хәбәр җиткерәсе килә. Яңа елга шул өметле рухта аяк басасы иде.

Без яшәүдән шуны көтәбез. Гел болай булмаска тиештер, нинди дә булса яңарыш, үзгәрешкә өметләнәседер безгә?!

Күңелнең ерак бер почмагында сизелер-сизелмәс кенә җемелдәп торган ул өметне сүндермисе, тергезәсе иде. Парламентарийлар, эшмәкәрләр, аксакаллар, кайсыгыз ил күңелендәге өметсезлек дигән чуанны бәйләргә әзер? Кайсыгызның кулы җылы?

С. НУРУЛЛИНА.

Владимир Викторович «Заря» колхозы товарлыклы-сөтчелек фермасында эшли. Владимир тырыш, эшчән, җитез, үзенә бирелгән эшне үтәмичә, калганы һич кенә дә юк. Ул фермада терлекче булып 15 елдан артык эшли. Владимирның бәхетенә тормыш иптәше дә шундый иле, тырыш кеше туры килде. Ул колхозның товарлыклы-сөтчелек фермасында уңган сыер савучылардан санала. Ермошкиннар 5 бала тәрбиялиләр. Җитеш, таза, тормышта намуслы хезмәттә үтә аларның гомерләре.

Н. Азизов фотосы.

01 хәбәр итә

11 НОЯБРЬДӘ СМУ-53 төзүчеләренең көнкүреш вагоны янды. Кайчандыр төзүчеләр ташлаган вагон балалар өчен табылдык булган. Һәм менә нәтиҗәсе. Ярый әле ут янәшәдә генә урнашкан икмәк заводына күчмәде.

21 НОЯБРЬДӘ Чулпан авылында билгесез берәү мәчет янында салам яндырган. Күрәсең, кешеләр хәзер ходайдан да курыкмый башлаганнар.

29 НОЯБРЬДӘ «40 лет Победы» колхозында гараж түбәсенә ут капты.

30 НОЯБРЬДӘ Егоркино авылында О. П. Наумованың өе янды. Ә бу янгын вакытында Самара өлкәсеннән кунакка кайткан 16 яшьлек Марина һәлак булды. Әлеге фаҗиганең сәбәбе—эчкечелек. Бу факт буенча тикшерү бара.

Күргәнегезчә, янгыннарның сәбәпләре төрле, әмма аларның уртак ягы да бар. Һәр очракта да соңгы гаепле булып кеше, аның нәрсәнедер эшләп җиткермәве, игътибарсызлыгы тора. Моның берәр чиге булырмы? Һәм безнең җавапсызлык тагын күпмегә төшәр?

Н, СӨЛӘЙМАНОВ,
эчке служба капитаны,
ПСО начальнигы.

● *Читтән бер караш*

Либералларга өмет баглап

1 декабрьдән Татарстан яңа Конституция нигезендә яши. Республика парламенты, Россия Федерациясенең Милләтләр Советының милли-дәүләт төзелеше һәм милләтара мөнәсәбәтләр комиссиясенең, юридик экспертиза үткәргәнче конституциясе гамәлгә кертми тору хакындагы үтенече белән исәпләшмәде.

Шулай итеп, Казан Россия парламентын сайлау алдына куйды. Аны Россиянең Конституция суды рәисе Валерий Зорькин, депутатларга мөрәҗәгать итеп, түбәндәгечә формалаштырды: яки регионнарны Конституцияне үтәргә мәҗбүр итегез, яки аны үзгәртегез.

Саханың (Якутия), мәсәлән, Япониядә консуллыгы, ә Бурятиянең Монголиядә вәкиллеге бар инде. Бу мәсьәләдә Татарстан кайбер яктан артта да әле. Әмма ул Россия белән мөнәсәбәтләрне вертикаль буенча түгел, ә икеьяклы нигездә горизонтальләп төзүне тәкъдим иткәч, шунда ук хәрәкәттәге хокук кырыннан төшеп калды. Ул килешүле түгел, конституцион булган Федерация төзүнең принцибына ук каршы төште.

Бер яктан, Татарстан тәкъдим иткән юридик концепция хокук рамкаларына сыешмый, икенче яктан политик чынбарлыкны тәңгәл (адекват) чагылдыра. Татарстан Республикасының вице-президенты, халыкара хокук профессоры Василий Лихачев бу каршылыктан чыгу юлларының берсе итеп тексты ике як Конституцияләренең состав өлешен тәшкил итүче буларак Россия белән вәкаләтләрне үзара бүлешү хакында килешү төзүдә күрә.

Ниһаять, Мәскәүнең Татарстанга карата мөнәсәбәтендәге позицияләр ачыклана башлады. Конституция комиссиясенең җаваплы секретаре Олег Румянцев җитәкчелегендәге катгый вариант тарафдарлары ике ай вакыт эчендә Татарстан Конституциясен Россиянең төп Законына туры китерүне генә түгел, ә Федерация Конституциясенә тулы тәңгәл китерүне таләп итәләр. Әгәр Татарстан моңа бармый икән, ул чагында Румянцев республиканы экономик яктан блокадага алу, конверсиягә эләккән проектларны, хәрби- промышленность комплексы (ВПК) предприятиеләрен финанслауны, пенсия фондына түләүләрне туктатырга тәкъдим итә. Румянцев шулай ук сөйләшүләрдә Россия делегациясе җитәкчесе «либерал» Бурбулисны «державачы» Скоковка алмаштыруны һәм сөйләшүләрнең үзен каты манерда алып баруны да таләп итә.

Әлегә Россия политикасында либераль линия тарафдарлары өстенлек алды. Геннадий Бурбулис фикеренчә, Татарстан аерым статуска исәп тотарга мөмкин. Һәм, гомумән, федерацияне ассимметрик төзү мөмкин һәм кулай, яки субъектлар вәкаләтләрне күләм ягыннан төрлечә алырга мөмкин һәм тиеш. Бу раслау хөкүмәтнең реформаларны үткәрүдә акцентны регионнарга күчерү теләге белән ярыйсы тәңгәл килә. Шик юк, көч белән басым ясарга тырышу татар милли хәрәкәтенең һәм, барыннан да элек, элекке СССРның 93 шәһәрендә бүлекләре булган аеруча йогынтылы оешмасы—Бөтенсоюз татар иҗтимагый үзәгенең урта канатын радикальләштерә. Россия тарафыннан Татарстан территориясендә үз интересларын яклау максатларында экономик блокада оештырылса, аларны финанслау каналларын япса, бүген федералистларны яклаган оборона предприятиеләре коллективлары һәм югары уку йортлары интеллигенциясе, пенсионерлар, инвалидлар үзләрен ничек тотачагы шулай ук билгеле түгел. Ул очракта нәтиҗә Мәскәү көткәннең киресенә китерер һәм Татарстан Россиядән читкә таба тизрәк хәрәкәт итәр.

1990 елның августында дәүләт суверенитеты турында декларация кабул иткән моменттан алып, Татарстан күршеләре белән бернинди политик мөнәсәбәтләргә кермичә үзен аерым тотты. Әмма Казанда күрше республикалар белән үз хәрәкәтләрен координацияләми торып, республика муллык оазисы булып кала алмавына ышана башладылар. Продуктларны читкә алып чыгу барыбер дәвам итәчәк.

Соңгы айларда Башкортстан, Удмуртия һәм Россия өлкәләре белән горизонталь элемтәләрне җайга салу процессы активлашып китте. Татарстан Россия өчен гомуми процесслардан төшеп калмый гына түгел, киресенчә, Россия экономикасына интеграцияләнеп органик рәвештә аңа керә. Бу тенденцияне туктатырга мөмкин булган бердәнбер көч—Россия «карчыгалары»ның каты хәрәкәтләре генә.

Лия ШАКИРОВА,
(«Московские новости» газетасыннан).

Бозау караучы, сыер савучы, дуңгыз караучы. Терлекчелектә иң төп тармаклардагы иң җаваплы һөнәрләрдән санала өчесе дә дисәк һич ялгышмабыздыр. Фаизә Баһаветдинова, Сәрия Нәбиуллина, Валентина Грачева (рәсемдә)—нәкъ шул һөнәр ияләре буларак, XXI партсъезд исемендәге колхозда хөрмәт яуларга өлгерделәр инде. Фаизә Минтаһировна җәй көне колхоз ашханәсендә эшләде, инде бозаулату бүлегендә яшь малларны карый. Сәрия—тәҗрибәле сыер савучы, намуслылыгы, җаваплылыгы ягыннан һәркемгә өлге итеп куярлык. Ә Валентина Анатольевна—колхозның иң алдынгы дуңгыз караучысы. Хуҗалыкта бу тармакта гел ир-атлар эшли. Грачева исә хезмәттәшләре арасында берүзе булса да авыр эшне алар сокланырлык, кызыгырлык итеп башкара. Колхоз әлегә дуңгызчылыктагы уңышлары белән мактана алмый, ә менә Валентина Анатольевна үз группасындагы маллардан һәрчак 300—350 грамм тәүлеклек үсеш ала.

Өч хатын-кыз, өч һөнәр иясен әнә шулай намуслы хезмәт берләштерә.

Н. Азизов фотосы.

Башка чыгармыйлар

Агроцехның киләчәге бармы?

Җир-суны пычратып, экологиягә зыян салудан башка эшләре юк, дип элек ничек кенә тиргәмәделәр, сүкмәделәр «кара алтын» табучыларны. Крестьян хәлен белмиләр шул, икмәкне үзләре үстереп карамагач соң, янәсе. Җитте бит ул заманнар, җитте, нефтьчеләр иген игә, мал-туар асрый хәзер. Соңгы еллардагы азык-төлек кытлыгы шуңа китерде. Дөрес, ярдәмче хуҗалыклар теге чактагы тук заманнарда да булды булуын анысы. Әмма, яшерен-батырын түгел, модага ияреп бирәр колхоз фермасында 5—6 баш үгез симертүдән ары узмадылар ул елларда. Кибет тулы ите-мае булганда нигә мәшәкатьләнергә мал азыгы хәстәрләп. Базар икътисады шартлары исә бүген игенчеләрне җиргә теш-тырнагы белән ябышырга мәҗбүр итә. Җир асты хәзинәсен генә түгел, өстәге байлыкның да кадерен белергә өйрәтә бу дөнья. Нефть һәм газ чыгару идарәсендә агроцехлар барлыкка килү шул үзгәрешләр шаукымыдыр.

«Норлатнефть» идарәсендә дә бар ул. Агроцех дигәнебез шәһәрдән 10—11 чакрымдагы 50 генә йортлы Әхмәт авылы. Бүтәннәрдән бер ягы белән дә аерылып тормаган фәкыйрь генә авыл бу үзе. Хәер, бер үзенчәлеге, бер мактанычы булган икән: бу төбәктәге иң соңгы җил тегермәне биредә сакланып калган булган. Кемнедер ярдәмгә чакырып кул изәгәндәй, канатларын берничә ел болгады болгады да, хуҗасы-караучысы булмагач, ул да тынып калды, бинасы җимерелде, бетте. Әхмәт тә канатлары сынган шул тегермәнгә охшап калды. Карт-коры гына калган авылның һичкемгә кирәге чыкмады, эттеләр дә төрттеләр үзен. Бер колхоздан икенчесенә, аннан өченчесенә күчереп йөртә торгач, тәмам эштән чыккан бригаданы, ниһаять, ел башында нефть чыгару идарәсе җиресуы, каралты-курасы белән үз карамагына алды. Нефтьчеләр перспективасыз торак пунктын фәкать үз мәнфәгатьләрен кайгыртып, азык-төлек чыганагы дип кенә канат астына алмадылар. Авыл кешесенең хәленә керел, тормыш - көнкүрешен җайга салу икән ниятләре. Беткән идемени аларга эшче көчләр җитәрлек, таза-төзек авыллар?!

Авыл кешеләре чын хуҗалар табылды дип, шөкерана кыла хәзер. Нефтьчеләр эшне Норлат белән Әхмәт арасына асфальт юл җәюдән башладылар. Соңгы дәвердә күгәргән кадак та кагылмаган, сыңар казык та утыртылмаган авыл кинәт кенә төзелеш мәйданына әверелде дә куйды бит. Берничә складны, ашлык амбарларын, ябык ындыр табагын, җәйге лагерьны өлгерткәннәр. 30 автомашина сыешлы гараж, 100 башка исәпләнгән сыер фермасы, терлекчелек өе төзелеп ята. Авылны яшәртү хакына чыгымнарны кызгану юк монда. Нибары 4—5 ай арасында төзелеш максатларына 20 миллион сум чамасы акча тотылган. Алга таба бу сан бермә-бер артырга охшый. Цех начальнигы Ролан Чахмахчев, чут төймәләрен тарта-тарта, якын арада планнарын тәфсилләп сөйләде. Ике катлы административ бина корырга уйлыйлар икән. Кибет, балалар бакчасы, мәктәп, икешәр фатирлы унлап йорт төзеләчәк. Бүген-иртәгә эшкә керешергә торалар. Тиздән өйләргә табигый газ да керәсе. Тагын бер куанычлы хәбәр: нефть һәм газ чыгару идарәсе бөтенләе белән үз акчасына мәчет бинасын күтәрергә вәгъдә итә. Бу изге эштән халык та читтә калмас, әлбәттә.

Билгеле, авыл хуҗалыгы продукциясенең зур өлеше, барыннан да элек, нефтьчеләр табынына озатыла, ашханәләргә китә. Үз куллары белән бу байлыкны җитештерүче авыл кешеләре моңа һич тә ризасызлык белдермиләр. Мал азыгы мул бирелгәч, һәркайсының шәхси хуҗалыгын киңәйтергә, терлектуарны теләгәнчә асрарга мөмкинлеге бар. Аннан соң, эшенә күрә ашы, дигәндәй, колхоз системасындагы күк бакыр тиеннәргә генә эшләмиләр инде хәзер алар. Механизаторларның айлык хезмәт хаклары 8—9 ар мең тирәсе. Терлекчеләрнеке дә 6—7шәр меңнән төшкәне юк. Кыскасы, тирә-юнь мохиттә генә түгел, кешеләрнең күңелендә, психологиясендә тамырдан үзгәрешләр сизелә. Нефтьчеләрнең килүе авылга тормыш сулышы өргәндәй итте. Ачык йөзле кешеләрнең бик тә тырышып эшләп йөрүләрен күргәч, авылның киләчәге барлыгына ышанмый мөмкин түгел. Йорт-җирләрен ташлап киткәннәр дә берәм-берәм кайтып төпләнәләр. Моржасыннан төтен чыкмаган өй юктыр бүген.

—Нефтьчеләр чын дусларыбызга әверелде хәзер. Авылның яңаруы уртак казанышыбыз ул, —ди бригадир Госман Шәяхмәтов.

Ярдәмче хуҗалыкның авыл халкы белән шефлар үзара киңәшеп кушкан исеме дә бар ич әле. «Дуслык» дип атала ул. Бу атама район сводкаларында башка колхоз-совхозлар белән беррәттән урын алган. Ни өченме? Хикмәте шунда ки, Әхмәт авылын нефть һәм газ чыгару идарәсе карамагына күчерү һаман да законлаштырылмаган, ягъни тиешле документларга Казандагы җитәкчеләр имзаларын төшермәгәннәр икән әлегә. Вакыт үтә тора, ярдәмче хуҗалык бер үк вакытта район авыл хуҗалыгы һәм азык-төлек идарәсе составында исәпләнә, ашлык, татлы тамыр, сөт, ит тапшыру буенча дәүләт заказларын һич карышмый үти. Элеваторга быел 105 тонна ашлык илткәннәр. Сөтен дә көннекен-көнгә тапшырып баралар.

Анысы ярар, тик менә хуҗалыкның берьюлы ике-өч инстанциягә буйсынуы идарә итүдә шактый гына кыенлыклар тудырадыр, аяк-кулларын бәйлидер, мөгаен. Бу хакта хуҗалык җитәкчесе Р. Чахмахчев фикеренә колак салыйк әле:

—Юк кына мәсьәлә белән әле дә авыл хуҗалыгы идарәсенә, әле үзебезнекенә сәгать саен чабарга туры килә,—ди ул.

«Дуслык»ка тулы мөстәкыйльлек биреп, башка чыгарыр чак Каф таулары артында түгел. Агроцех кысаларына да сыешмый башлар әле ул, ә инде ныгып җиткәч миллионнарча сумлык продукция җитештерәчәк предприятиене ярдәмче хуҗалык дип әйтергә тел әйләнмәс. Ике мең кешелек коллективны ризык белән тәэмин итеп, түендырып торган хуҗалыкны бер дә ярдәмче хәлендә генә күрәсе килми. Тиздән аның рентабельле, чын мөстәкыйль берәмлеккә әвереләсенә ышаныч нык. Күптән түгел нефть һәм газ чыгару идарәсендә начальникның авыл хуҗалыгы буенча урынбасары постын булдыру бу җәһәттән зур перспективаларга ишарәли. Киләчәктә «Дуслык»тай көчле хуҗалыклар саны арта барган саен, аларны берләштергән агропромышленность комплексы төзү мәсьәләсе дә алга килеп басар бәлки?

И. ДИНДАРОВ.

Зур теләк кирәк

Ел ахырында әңгәмә

1992 нче хуҗалык елы ахырына якынлаша. Һәрбер оешма предприятие, колхоз-совхозлар кебек үк, чагыштырмача яңа берләшмәләр—фермер хуҗалыклары да үз эшләренә йомгак ясыйлар. Без җир ресурслары һәм реформасы буенча район комитеты рәисе Р. Х. ХӘСӘНОВка нәкъ шуларны белешү максаты белән мөрәҗәгать иттек.

Рифкать Хатыйпович, районда шундый берләшмәләр күп исәпләнәме?

—Районда бүгенге көнгә 16 крестьян-фермер хуҗалыгы, 1 крестьян хуҗалыклары ассоциациясе исәпләнә. Алар игенчелек, терлекчелек белән шөгыльләнәләр, арада авыл хуҗалыгы продукциясен эшкәртүчеләр дә бар. Хуҗалыкларның күбесе 1991 ел ахырында, 1992 ел башында оешып эшли башлады, шунлыктан тәүге елның нәтиҗәләре алар өчен бик мөһим иде. Ни дисәң дә оешу, өйрәнү чорында кыенлыклар аз очрамады аларга. Инде тәҗрибә туплап өлгергән «Шомыртлык» кебек хуҗалыклар агымдагы елда да стабиль күрсәткечләргә ирештеләр.

—Инде аларга якынрак килсәк...

—Мөмкин. Агымдагы елда крестьян-фермер хуҗалыклары 7357 центнер ашлык, 72 центнер күпьеллык үлән орлыгы, 225 центнер яшелчә, шулай ук терлек азыгы җитештерделәр, аларны өлешчә саттылар, бер өлешен терлекләр өчен азыкка туплап куйдылар. Моннан тыш (әлегә безнең мәгълүматлардан күренгәнчә) 49 центнер ит, 11500 килограмм сөт, 3 центнер 60 килограмм йон, 1 центнер 20 килограмм бал җитештерделәр. Шул ук «Шомыртлык»ның (җитәкчесе Х. Даутов) 68 гектар җире, 80 баштан артык мөгезле эре терлеге бар. Әлегә алар малларны тапшырырга өлгермәделәр, ә үз участокларыннан 370 центнер ашлык, 450 центнер печән җыеп алдылар, аны сусыл азык буларак та кулландылар. Елны уңышлы төгәлләгән хуҗалыкларга Кормыш авылыннан Х. Тәмаевның «Аргамаг»ын, Чулпаннан М. Нәбиуллинның «Чирмешән»ен, Яңа Әмзәдән И. Нәбиуллинның «Батыр» ассоциациясен, Кикеледән И. Мостафинның «Тегермән»ен дә әйтергә була. «Аргамак» 1010 центнер ашлык, 40 центнер күпьеллык үлән орлыгы, «Чирмешән» 32 центнер костер орлыгы, 450 центнер печән җитештерде, моннан тыш аның 50 баш сарыгы, 5—6 баш мөгезле эре терлеге бар, киләчәктә алар мөгезле эре терлек санын арттырырга, яшелчәчелек белән дә шөгыльләнергә җыеналар. «Тегермән» 520 центнер бодай үстерде. Хәзер он тарттырып сата. Мин алар елны әйбәт төгәлләделәр дип шикләнмичә әйтә алам.

—Рифкать Хатыйпович, шул ук вакытта бик үк нык дип саналмаган хуҗалыклар да бар бугай бит әле...

—Андыйлар да бар. Үзегез күреп торасыз: хәзерге экономик четреклелек, тотрыксызлык чорында бик уйлап, алдан исәпләп эшләсәң генә отарга мөмкин. Шуның өстенә, кечкенә генә нюансның да аяк чалуы ихтимал. Әйтик, Мамык авылыннан Иванның «Брейн-Ринг» хуҗалыгы һич кенә дә «Сөлчә» совхозы дирекциясе белән уртак тел тапмый. Конфликтлар еш чыга, тегеләре фермер хуҗалыгы җиренә көтү кертүгә кадәр барып җиттеләр. Чулпаннан Г. Хәлимовның «Сафкино» хуҗалыгы белән «40 лет Победы» колхозы идарәсе арасында да шундый ук хәл күзәтелә. Билгеле, бу ике як өчен дә зыянга гына, бигрәк тә фермерлар өчен. Ни дисәң дә хуҗалыклардан техника белән дә, башкасы белән дә ярдәм кирәк була бит әле. Дөрес, «Шомыртлык», «Чулпан», «Чирмешән» республика крестьян хуҗалыгы ассоциациясе аша, «Батыр», «Аргамак» гамәлдән чыккан техника ремонтлап үзләренә кирәкле техниканы туплый алдылар. Әмма күбесе әле бу яктан мактана алмыйлар. Аннан фермер хуҗалыгы җитәкчеләренә белем дә (бәлки омтылыш та), җир белән эшләүдә тәҗрибә җитмәү дә үзен сиздерә. «Союз» (А. Филимонов), «Сафкино», «Содружество», «Брейн-Ринг», «Таң» әлегә авыррак баралар. Әйтик, «Таң» үзендә җитештерелгән яшелчәсен сатарга килешү дә төземәгән булган, шунлыктан ул аны үз вакытында файдалы итеп тапшыра алмый интекте. Андый кыенлыклар күп очрап тора әле.

—Ә аларын хәл итүдә фермерларның төп киңәшчесе кем соң?

—Менә бу—иң авырткан җир. Эш шунда: фермерлык хәрәкәте, кызганычка каршы, бездә тулысы белән диярлек үзагымга куелган әле. Биредә фермерларның үзләрендә дә гаеп бар. Алардан инициатива җитми, бездән—игътибар. Бер тапкыр районда фермерлар ассоциациясе төзү турында сүз кузгатылган иде инде. Бу һичшиксез кирәк, ул республика ассоциациясе белән элемтәне дә тәэмин итәчәк, фермерларга үзара киңәшеп аралашып эшләү мөмкинлеге тудырачак. Юкса, мөстәкыйль хуҗалык итү күп сораулар тудыра бит әле. Ә болай фермерлар үз алларына яшиләр. Авыл хуҗалыгы һәм азык-төлек идарәсе дә аларны аерым игътибар белән сөендерми, фермерлар үзләре дә ЦСУга отчет кына бирергә дә авырсыналар. Ә бит продукция җитештерелә икән—димәк, нәтиҗә белән һәркем кызыксынган булырга тиеш.

—Һәм соңгысы, Рифкать Хатыйпович. Агымдагы елда бер генә яңа фермер хуҗалыгы да оешмаган. Бу нәрсә—фермер хуҗалыклары бетүгә бара дип уйларга каламы?

—Чыннан да, яңа хуҗалыклар оешмады, гамәлдә булганнарның берсе таркалды да әле. Шуңа карамастан, мин андый нәтиҗә ясарга ашыкмас идем. Безгә калса, бу—вакытлы кыенлыклар, елның тотрыксызлыгыннан туган нәрсә генә. Кыйммәтчелек, бәяләр политикасында пропорциясезлек, билгеле, мөстәкыйль эш башлаучылардан зур тәвәккәллек таләп итә. Икенче яктан, алда әйткәнебезчә, фермерлык хәрәкәтенә җитди, файдалы нәрсә итеп карау да җитенкерәми. Күп колхоз-совхоз җитәкчеләре аларга көндәш, хәтта дошман итеп карый. Ә бит фермерлыкның хуҗалык итүдә яңа, отышлы формасы эзләүдә бер алым икәнен дә онытырга ярамый. Әле декабрьдә колхоз-совхозлар җитәкчеләре белән үткән киңәшмәсендә республика Президенты да шуны ассызыклады.

Һәр колхозда, һәр совхозда запас җир фонды бар, анда мөстәкыйль хуҗалык итәргә теләүче табыла икән, һич тә аяк чалырга түгел, хупларга, булышырга кирәк. Моннан һич кенә дә колхоз-совхозларның дәрәҗәсе төшмәячәк, милек хисе тәрбияләү исә—хәзер бик кирәк нәрсә. Ә фермер булырга теләүчегә киңәшебез шул: теләк кирәк. Теләк, омтылыш булганда бар кыенлыклар да җиңеләер.

—Рәхмәт, Рифкать Хатыйпович.

Әңгәмәне С. ХӘЙРУЛЛИНА алып барды.

Кайсыгызның кулы җылы?

Ел ахыры якынлаша. Гадәттә кешеләр бу чор белән үзләренең иң матур хыялларын, иң татлы планнарын бәйлиләр иде. Менә иске ел узар да, өр-яңа елга аяк басарбыз, алда мөнәсәбәтләр дә яңача, уңышлар да зуррак, яшәвебез дә ямьлерәк булыр дигән өметкә күпләр күңелен җылыта иде. Аның әле Яңа ел бәйрәме үзе ни тора? Бәйрәмгә байтак алдан бу ямьле чорга әзерлек мәшәкате һәр нәрсәдә үзен сиздерә: кибет заллары, урамнар купшы итеп бизәлә; бала-чагалар алар өчен әзерләнгән махсус шәһәрчек—олы чыршы янында мәйханә киләләр; әле анда, әле монда чыршы күтәргән өлкәннәр күренә, ә «Балалар дөньясы»нда күз явыңны алырлык купшы, ялтыравыклы уенчыклар, флагчыклар, маскалар, уенчык Кыш бабай, Кар кызы һәм тагы әллә нинди хикмәтләр сатыла.

Әллә нәрсә булды дөньяга. Елдан-ел бәйрәмнәр уңа, йөзләр кырыслана, кесәләр саега бара. Элеккечә эчкерсез самими аралашу, ашкынып хыяллану, ниндидер яктылык, яхшылык көтү югала бара. Һәр нәрсәгә исәп-хисап, көндәлек сорылык иңә. Быел ул аеруча үзен сиздерә. Теләсә-теләмәсә дә күпләр кесәсеннән чыгып бәйрәмнең күпмегә төшәсен санап аһ итә: итенә фәлән сум, шампан шәрабына тагы... Әле балаларга Кыш бабай бүләгенә генә дә ярты хезмәт хакың китәрлек (Гаепләмибез, саранлыктан түгел, нужадан санарга мәҗбүр кешеләр).

Инде 26 декабрь җитеп килсә дә урамнарда, мәйданнарда, сәүдә залларында бәйрәм бизәлеше дә сизелми. Уенчыклар кибетендә ниндидер маскага охшаш кәгазьләр саталар.

—Юк, уенчыклар кайтмады әле,—диделәр сатучылар безнең сорауга. Үзәк мәйданда Чыршы да 26 декабрьдә генә куеласы икән. Теге сорылык үз тамгасын кабатламас. Яңа ел бәйрәменә дә салыр ахрысы. Аның каравы шәһәр базары гөрли.

—Алып калыгыз, Яңа елдан бәяләр тагын ике тапкырга артачак,—диләр сәүдәгәрләр ниндидер эчке тантана белән. И, агай-эне, рәхмәт инде кайгыртуыгызга, дип 25 тәңкәгә чәер, 400 тәңкәгә колготкины егыла-егыла, шатлана-куана алырга тиеш була инде гади халык. Тик шатланырлыклары калды микән күпләрнең? Хәләл акчаларына тормышның очын-очка көчкә ялгап баручыларны хәзер берни белән дә гаҗәпләндереп булмыйдыр инде. Базар икътисады зур нәрсә эшләде: моңарчы сатып алуда әлифне таяк дип белмәгән дистәләгән, йөзләгән, меңләгән намуслы эшче коммерция белән шөгыльләнә башлады. Икенче берәүләр, киләчәк ачлык, кыйммәтчелектән куркып, әйбер җыюга кереште: вермишель, макарон, чәй, юу средстволары, тоз, киемсалым, тагы әллә ниләр белән киштәләр тулды, алай да очраган бер нәрсәне җыюны дәвам иттеләр.

Хәзерге чордан да билгесез, ышанычсыз, таянычсыз елларны өлкәннәр дә хәтерләмиләр. Ә яшәргә кирәк! Ничек? Ничек?

Каян килде соң әле бәйрәм алдыннан гына бу караңгы уйлар башка? Бик тә куасы килә аны күңелдән, кешеләр йөрәгенә сары май булып ятарлык, кечкенә генә булса да өмет уятырлык яхшы хәбәр җиткерәсе килә. Яңа елга шул өметле рухта аяк басасы иде.

Без яшәүдән шуны көтәбез. Гел болай булмаска тиештер, нинди дә булса яңарыш, үзгәрешкә өметләнәседер безгә?!

Күңелнең ерак бер почмагында сизелер-сизелмәс кенә җемелдәп торган ул өметне сүндермисе, тергезәсе иде. Парламентарийлар, эшмәкәрләр, аксакаллар, кайсыгыз ил күңелендәге өметсезлек дигән чуанны бәйләргә әзер? Кайсыгызның кулы җылы?

С. НУРУЛЛИНА.

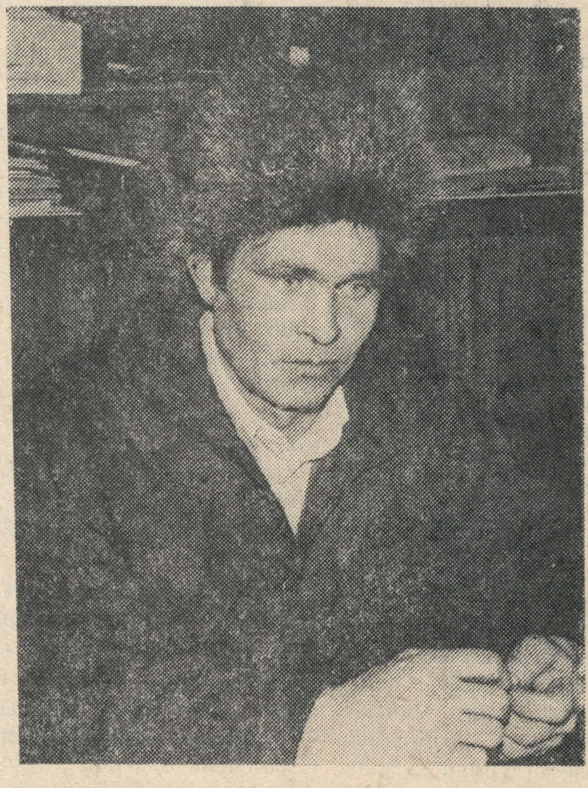

Владимир Викторович «Заря» колхозы товарлыклы-сөтчелек фермасында эшли. Владимир тырыш, эшчән, җитез, үзенә бирелгән эшне үтәмичә, калганы һич кенә дә юк. Ул фермада терлекче булып 15 елдан артык эшли. Владимирның бәхетенә тормыш иптәше дә шундый иде, тырыш кеше туры килде. Ул колхозның товарлыклы-сөтчелек фермасында уңган сыер савучылардан санала. Ермошкиннар 5 бала тәрбиялиләр. Җитеш, таза, тормышта намуслы хезмәттә үтә аларның гомерләре.

Н. Азизов фотосы.

01 хәбәр итә

11 НОЯБРЬДӘ СМУ-53 төзүчеләренең көнкүреш вагоны янды. Кайчандыр төзүчеләр ташлаган вагон балалар өчен табылдык булган. Һәм менә нәтиҗәсе. Ярый әле ут янәшәдә генә урнашкан икмәк заводына күчмәде.

21 НОЯБРЬДӘ Чулпан авылында билгесез берәү мәчет янында салам яндырган. Күрәсең, кешеләр хәзер ходайдан да курыкмый башлаганнар.

29 НОЯБРЬДӘ «40 лет Победы» колхозында гараж түбәсенә ут капты.

30 НОЯБРЬДӘ Егоркино авылында О. П. Наумованың өе янды. Ә бу янгын вакытында Самара өлкәсеннән кунакка кайткан 16 яшьлек Марина һәлак булды. Әлеге фаҗигането сәбәбе—эчкечелек. Бу факт буенча тикшерү бара.

Күргәнегезчә, янгыннарның сәбәпләре төрле, әмма аларның уртак ягы да бар. Һәр очракта да соңгы гаепле булып кеше, аның нәрсәнедер эшләп җиткермәве, игътибарсызлыгы тора. Моның берәр чиге булырмы? Һәм безнең җавапсызлык тагын күпмегә төшәр?

Н. СӨЛӘЙМАНОВ,
эчке служба капитаны,
ПСО начальнигы.

Өрәк

хикәя

Р. Айзатуллин

([...] Башы 148, 153 [...]да).

—Аны беләсең инде.

—Килен аның алдына чәй ясап куйды, пилмән салды.— Кайсыныңдыр туган көне, имеш, соңга калып кайтам дип шалтыратты.

—Кстати, — хәтердә чакта ул әйтеп калырга ашыкты,—әйтерсез әле, минем телефонны төзәттерсен.

—Аның башында телефон кайгысымы соң?! —Аннан кулын селтәп куйды һәм өстәде.—Аша, син, аша... Әйтермен.

—Нәрсә, берәр кайгысы бармы әллә? —Ул ашавын бүлеп, килененә карады.—Минем катнашу кирәкмидер бит.

—Исерекнең... —Килен бүленеп калды, сүзен яңа баштан башлады.—Кичен ничек сыйланырга, иртән ничек баш төзәтергә—аның бар кайгысы шул.—Биатасының тәлинкәсе бушавын күреп ,сүзне икенчегә борды.—Тәлинкәңне бир, өстим.

—Юк, җитте, рәхмәт.

—Әдәплелек кагыйдәсе аның канына сеңгән инде.

—Алайса өчпочмакларына җитеш,—диде Халисә.—Кайнар чагында тәмле ул.

—Зөләйханың хәле ничек икән соң? Белешмәдегезме?

Халисә авыр итеп сулады.

—Юк шул, белмәдек, —диде аннары.

Кайтышлый азык-төлек кибетенә сугылды, килене пәрәмәчләр салып биргән целлофан сумкасына бер шешә сөт, күмәч алып салды.

—Исәнмесез, Захар Семенович.

Чыгарга дип килгәндә үзенә эндәшүләрен аңлап туктап калды, башын күтәреп карады. Алдында элекке килене Эльвира тора иде.

—Карчыгыңнан хәл-хәбәр бармы соң?—диде Эльвира үзе турында сорап тормастан.

—Юк шул,—диде Хәбриев.—Үзе кайтырга тиеш инде.

—Аңарда лейкомея тапканнар.

Хәбриев аңламады, кабатлап сорамакчы булды, Эльвира янында юк иде инде.

Онытмас өчен элекке килене сүзен юл буе авыз эченнән кабатлап кайтты ул.

Кайтып җиткәндә тын алуы кыенлашкан, хәле киткән иде. Ишеген этеп карады, ул ачылып китте. Пальтосын, фетрын да салып тормастан, залга узды, ут кабызды. Өстәл өстендәге ручканы алып газета почмагына «лейкомея» дип язып куйды.

—Сәгатьтән артык инде сезне көтәм.—Шул сүзләрне ишетеп ул артына борылды. Анда күрше хатын Сәвия басып тора иде. Ул сүзен дәвам итте. —Эштән кайтсам, ишегегездә ачкыч, өйдә кеше юк. Алсудан телеграмма китерделәр, кайтырга чыгабыз дигән.

Хәбриев аңа кырын-карап куйды, дәшмәде. Директор чагында демонстрациягә чыкмаган өчен фатир чиратын артка чигерткән булган—шуны күченеп килүгә йөзенә бәреп әйтте.

—Итегегезне салыгыз, тарсынмагыз, әйтегез.

—Телефон эшләми,—диде Хәбриев. Килененә әйткәнен онытткан иде инде.

—Инде шул оятсызлыкка барып җиткәнме? Хатын кайнарланып китте.

—Нәрсә ул?—Хәбриев аны аңламады.

—Инде атасыннан да иданне таптамагыз, хәзер бит артыгыздан сөртеп йөрүче ялчыларыгыз юк.

Хәбриев янә дәшмәде, шулай да ишек төбенә китте, фетрларын салды.

—Суыткычыңны чистарттым. Ул эшләми икән, пилмәннәрең сасып чыккан. Бүлмәңне җилләтеп ал, торырлык түгел, югыйсә. Хәзер аш пешерәм, ашар булсаң кертермен.

—Рәхмәт, кирәкми.—Хәбриев хатыннан гарык иде, тизрәк чыгып китүен генә теләде. Тик моны үзенә әйтергә батырчылык итмәде—күрше кеше, ул моны хәзер, картайгач белде—кирәге чыгып тора: хәтерен калдырса, ул да бизәр.

—Мин көн саен кич белән шалтыратам—ачмыйсыз. —Хатын такылдавын белде.—Бәлки, берәр нәрсә кирәктер—алдан ярты куйдырмакчы икән, җир бит,—дип чәпчеде күрше хатын.—Ну мин аңа намус төшенчәсен аңлатам.

—Кирәкми,—диде ул килененә әйткәнен исенә төшереп.

—Аңа әйтсәң дә чак кына була әле.—Күрше хатыны, Хәбриев бу кадәрен яхшы белә, малайны кыздырачак инде.

—Йомышың булса тарсынып торма, кер, Закир Сәгыйрович,—диде хатын.—Мин булмасам Сәгыйть, балалар өйдә, булышырлар.

Хәбриев Сәвия артыннан ишекне бикләде һәм залга узды. Телевизорда нинди тапшырулар барын карарга ниятләде, күзлеген киде, программалы газетаны кулына алды. Аның почмагына зур хәрефләр белән «лейкомея» дип язылган иде. Бая гына үзе язганын хәтеренә төшерде: онытканчы карарга кирәк.

Китап шкафыннан сүзлек табып кәнәфигә килеп утырды. Күрер-күрмәс күзләре белән тиешле битне, сүзне тапканчы тәмам арыды. Ниһаять, тапты, ручка белән астына сызды: «лейкомея». Аңлатманы бер, ике тапкыр укыды, аннан тагын... Бу бит, бу бит... рак дигән сүз. Зөләйхада, димәк, шундый авыру...

Ул йөрәге чәнчүен, хәлсезләнә баруын гойды, китабы кулыннан төшеп китте. Сул кулы кәнәфи читенә бәрелде, сәгатенең пыяласы ватылды.

Икенче көнне телефон ремонтларга монтер килде, ачтыра алмый китте. Өченче көнне кич Сәвия, почталары алынмавын күреп, звонокка озак басып карады, җавап булмады. Дүртенче көн, яман ис сизеп, шикләнеп кече Хәбриевларга шалтыратты.

Хәбриевлар Хәмәтшиннарның «Мерседес»ына утырып килделәр. Ишекне, кара перчаткаларын салмыйча гына, Алсу Закировна ачты, эчкә дә алдан узды. Ул да түгел, тыз-быз килеп чабыша башладылар. Шифаханә, милиция работниклары килеп җитте.

Закир Сәгыйровичны шифаханәгә озаттылар.

Ике тәүлектән соң гробы белән заводның мәдәният йортына куйдылар.

Ул көннәрдә соңгы нигездә үле күмүдән мөһимрәк мәшәкатьләр белән мәшгуль иделәр. Хәмәтшиннар исне бетерү өчен идәннәрне эмаль буяу белән яңарттылар. Стенага герман обойлары ябыштырылды. Ул файдаланган бар әйберне чыгарып аттылар. Кәнәфиләрне, шул ук язмыш көткәнен белгәч, Сәвия алып чыкты. Алсу Закировна шуннан соң гына фатирына керде. Анда да шүрләде: атасының өрәге һаман кәнәфидә утыра сыман.

—Кешечә генә яшәп, кешечә генә үлә дә алмады,—дип сукранды тәпчек кыз.—Тагын өч тәүлек көтәргә ярамаган.

Зурлап җирләделәр Хәбриевны. Шәһәрдәге һәр оешмадан венок куярга күрсәтмә булган, вәкилләр килгән иде.

Матәм-митингта речьләр сөйләгәндә гади халык үзара: «Инсульттан соң бер тәүлектән генә үлгән, вакытында ярдәм күрсәтелсә, исән каласы булган»,—дигән яңалык белән уртаклашты. Хаклы, түгелме—белмәделәр, чөнки моны дәлилли алырлык бердәнбер шаһит фани дөнья мәшәкатьләреннән азат иде инде.

Урман—безнең байлыгыбыз

Яңа—1993 ел якынлаша. Күп тә үтмәс, культура йортларында, фатирларда, мәктәпләрдә, шәһәр мәйданнарында яңа ел чыршыларында төрле төстәге утлар кабыныр.

Норлат шәһәре өчен бәйрәмгә ничә чыршы кирәк булачак? Меңләгән. Бу бит урман чибәре үскән тулы бер мәйдан. Әгәр һәркем үзенә чыршы кисеп кайтырга теләсә? Ул чакта шәһәрләр, авыллар, автомобиль һәм тимер юллар янындагы күпме чыршы юкка чыгачак. Әгәр шулай була калса, зыянны ничә еллар буе каплап булмаячак. Шулай булгач, яңа ел чыршысы куюдан баш тартырга инде. Ни өчен бәйрәмнең кәефен җибәрергә, балаларны аннан мәхрүм итәргә. Кайдан, күпме агач кисәргә мөмкинлеген урман хуҗалыгы хезмәткәрләре яхшы белә.

Чыршыларны участокларны чистарткан, электр үткәргеч линияләр трассаларында, махсус үстерелгән плантацияләрдә һәм башка урыннарда хәзерләргә була.

Аксубай урман хуҗалыгының барлык урманчылыгында да чыршылар хәзерләнә. Аларны сату урыннарда үткәрелә.

Чыршыларның бәясе зурлыгына карап:

1 метр озынлыкка кадәрге чыршының бәясе 26 сум.

2 метрга кадәрге—51 сум.

3 метрга кадәрге—82 сум.

4 метрга кадәрге—118 сум.

5 метрга кадәрге—154 сум.

Чыршылар шулай ук сәүдә оешмалары аша да сатыла.

Чыршыны законсыз кисү, сату һәм ташуны булдырмас өчен бердәм документ булырга тиеш. Бу әзер урман продуктына приказ. Чыршыны күрсәтелгән документсыз ташу тыела.

Ылыслы агачларны үзлекләреннән кисүдән саклау максатында декабрь-январьда кискән, сындырган агачлар өчен штраф билгеләнде. Әгәр берәү 12 сантиметр диаметрдагы чыршыны рөхсәт кәгазьсез киссә аңа 490 сум штраф салына. Зыянны түләү Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 9 мартындагы 152 нче карарына нигезләнә.

Хокук бозучы матди җаваплылыктан тыш административ җаваплылыкка да тартыла. Бу Россия Федерациясенең «Административ хокук бозулар турындагы РСФСР Кодексының штраф күләменә үзгәреш кертү тәртибе турында»гы законына бәйләп үткәрелә.

Агач һәм куакларны законсыз кискән һәм аларга зыян китергәндә бу закон нигезендә гражданнарга 450, ә җитәкчеләргә 900 сум штраф салына. Мәсәлән, берәү диаметры 12 сантиметрлы чыршы киссә 490 сум һәм 450 сум административ тәртиптә, барлыгы 940 сум күләмендә штраф түли һәм аның чыршысы конфискацияләнә.

Әгәр берничә чыршы киселсә, хокук бозучы штраф түләү белән бергә җинаять җаваплылыгына да тартыла, РСФСР Җинаять Кодексының 169 статьясының 1 бүлеге буенча бер елга кадәр ирегеннән мәхрүм ителә яки шул ук срокка төзәтү эшләренә җибәрелә, яки киселгән агачы алынып штраф салына.

Ә бит үскән агачларга ерткычларча караучылар юк түгел әле. Шуңа да районның администрация башлыклары карары белән Дәүләт урман фондының үзәк юлларында ГАИ, милиция хезмәткәрләре, җирле Советлар ярдәме белән «Тукталыш тыела» дигән юл билгеләре куела.

А. ИЛЬМУХИН,
Аксубай урман хуҗалыгының урманнарны саклау буенча инспекторы.

Түбән Норлат авылында яшәүче кадерле әтиебез Усман Фәткулла улы Абдуллинга шушы көннәрдә 70 яшь тула. Шушы юбилеең белән сине чын күңелдән котлыйбыз. Әтиебезгә озын гомер, исәнлек, тыныч тормыш, бәхет телибез.

Иң изге теләкләр белән кызлары, малайлары, кияүләре, киленнәре, оныклары исеменнән кызы ФИДАНИЯ, кияве ЙОСЫФ.

✦ ✦ ✦

Бикүле авылында яшәүче кадерле әтиебез Исламгәрәй Әхмәт улы Минекаевка 50 яшь, әниебез Роза Юныс кызы белән бергә торуларына 25 ел (көмеш туй) тула.

Һәлакәтләр сезне читләп үтсен,
Күңелләргә кайгы тулмасын.
Ходай сезгә озын гомер бирсен,
Шатлыкларның чиге булмасын.

Иң изге теләкләр белән кызлары Илүсә, Лилия, кияүләре Фәрит һәм оныклары Фәнис.

МӨХӘРРИР В. В. ИСХАКОВ.

Учредительләр: редакциянең хезмәт коллективы һәм халык депутатларының Октябрь районы Советы.

Редакциянең адресы: 423000, Норлат шәһәре, К. Маркс урамы, 19. Телефоннар: мөхәррир 2—12—14, 2—22—81; мөхәррир урынбасары һәм Советлар тормышы бүлеге 2—10—44, рус теленә тәрҗемә итү буенча мөхәррир урынбасары 2—14—16, чуваш теленә тәрҗемә итү буенча мөхәррир урынбасары 2—15—63; авыл хуҗалыгы бүлеге 2—10—44; яңалыклар һәм промышленность бүлеге 2—22—51, җаваплы секретарь, хатлар, массалар белән эшләү, радиотапшырулар бүлеге, бухгалтерия һәм реклама бүлеге 2—18—67; фотокорреспондент 2—15—63.

Газетаның басылу сыйфаты турында типография директорына түбәндәге телефон белән мөрәҗәгать итәргә: 2-10-54.

Газетаны Фидания ХӘЙРЕТДИНОВА җыйды. Римма ГАНИЕВА верстка ясады. Фирдания ХУҖИӘХМӘТОВА басты. Корректор—Зөлфия ВӘЛИЕВА. Күләме—1 басма табак.

Газетада язмалары басылган авторларның фикерләре бу әле редакция фикере дигән сүз түгел.

«Дуслык» газетасы атнаның сишәмбе, пәнҗешәмбе, шимбә көннәрендә чыга һәм рус, чуваш телләренә тәрҗемә ителә.
Татарстан Республикасы информация һәм матбугат Министрлыгының Норлат-Октябрь типографиясе.

Тираж 3751.
Заказ 154.